

การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

อดิเรก พันเขียว, คมสันต์ นาควังไทร, ญัฐภาณี บัวดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

E-mail: adirek_fun@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ การพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน (1) การสอบถามปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกจากบุคลากรทางการศึกษาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และคำนวณกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นอย่างเป็นสัดส่วน จำนวน 400 คน (2) การสัมภาษณ์การสร้างรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน (3) การประเมินผลคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ เยาวชนมีปัญหาในระดับปานกลาง ด้านที่มีปัญหาสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม รองลงมาได้แก่ ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม 2) ความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ พบว่า บุคลากรต้องการสร้าง (1) จิตสำนึกการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน (2) การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคม (3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม และ (4) ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมตามลำดับ 3) รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ พบว่า รูปแบบควรมี 4 องค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ส่วน 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยทุกขั้นตอนของรูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ จิตสำนึกความเป็นพลเมือง เยาวชน 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

The Model Development of Creating Citizenship Consciousness for the Youth in 5 Border Areas Districts in Tak Province

Adirek Funkhiaw, Komson Nakwangsai, Nattaphanee Buadee

Kamphaeng Phet Rajabhat University

E-mail: adirek_fun@hotmail.com

ABSTRACT

The research objectives were to studies the problems, needs, development of the model, and evaluate the model of creating citizenship consciousness for the youth in 5 border areas districts in Tak province. The study was mixed method research with 3 steps: 1) questionnaire of the problems and needs for creating citizenship consciousness from 400 educational personnel; 2) interview from five experts for the model creation; and 3) evaluation of the model from eight experts. Analyzed data was both quantitative and qualitative. Findings were as follows: 1) the problems of citizenship consciousness of youth were moderate; the most problematic areas are self-, other people-, and social-responsibility, followed by respect for the rights of liberty and the rule of fair society, and respect for human dignity, the lowest was the understanding of democracy and participation. 2) The needs from the educational personnel to create citizenship consciousness were: (1) respect for human dignity; (2) respect for the rights of liberty and the rule of fair society; (3) the self-, other people-, and social-responsibility; and (4) understanding of democracy and participation. The next result was: 3) the citizenship consciousness model consisting of four components, and five steps; and 4) the evaluation model showed that the components of the model were very well qualified with propriety and utility standards, and well qualified with feasibility standards. The steps of the model were very well qualified with propriety, feasibility and utility standards.

Keywords: model development, citizenship awareness, youth, 5 border area districts, Tak province

บทนำ

ด้วยเหตุการณ์ทางการเมืองในสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้มีปัญหาด้านความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในด้านการใช้สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของพลเมือง รวมไปถึงปัญหาการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ปัญหาการเรียกร้องด้วยการชุมนุม และการประท้วงโดยใช้ความรุนแรงของประชาชนและเยาวชนในประเทศไทย ทำให้เห็นได้ว่าสังคมไทยยังมีความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกพฤติกรรมในฐานะพลเมืองที่ดียังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ยิ่งกว่านั้นเยาวชนยังมีแนวโน้มที่จะแสดงออกพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าวจากสื่อสังคมออนไลน์และในสถานที่สาธารณะ (Petpanya, J., 2018) ซึ่งล้วนเป็นบ่อเกิดของปัญหาความรุนแรงในสังคมได้มากยิ่งขึ้น

วารกรณ์ สามโกเศศ (Samakoses, V., 2011) ได้เสนอคำว่า “ความเป็นพลเมือง” (Citizenship) ว่าเป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย จากที่กล่าวมาแล้วทำให้เข้าใจได้ว่าพลเมืองควรเป็นผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสาร มีความคิดเห็นที่จะแสดงออก และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองสะท้อนได้จากการเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค และเท่าเทียม การดำรงตนตามกฎหมายและระบอบการปกครองที่ตนดำรงอยู่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้น การจะทำให้พลเมืองตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่จำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพ

กับพลเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี โดยเฉพาะในสังคมระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปกครองประเทศโดยประชาชน ต้องมีความรู้ ทักษะและข้อมูล ยิ่งกว่านั้น ทิพย์พารตันติสุนทร (Tontisuntorn, T., 2014) ยังกล่าวถึงการหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) เพื่อให้ทั้งระบบการศึกษาและระบบสังคมที่แวดล้อมอยู่ทำหน้าที่พัฒนาพลเมืองให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้เป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ การจัดการศึกษาให้กับพลเมืองจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการหล่อหลอมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคมประชาธิปไตยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนวิชัย วงศ์ใหญ่ (Wongyai, V., 2011) ได้เสนอคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยว่า ประกอบด้วย 1) สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ 2) พึ่งพาตัวเองได้ 3) ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบ 4) เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความแตกต่าง หลักความเสมอภาค และกตिका 5) ไม่แก้ปัญหาคด้วยความรู้ความรุนแรง ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และ 6) กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบร่วมกันขับเคลื่อน และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ระดับประเทศ อาเซียน และประชาคมโลก

พื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากถือว่าเป็นพื้นที่ที่สำคัญติดชายแดนประเทศเมียนมาและล่อแหลมต่อความเสี่ยงด้านความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยของชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนห่างไกล มีอุปสรรคทั้งทางด้านการเดินทาง ความเจริญทางการติดต่อคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้อาณา

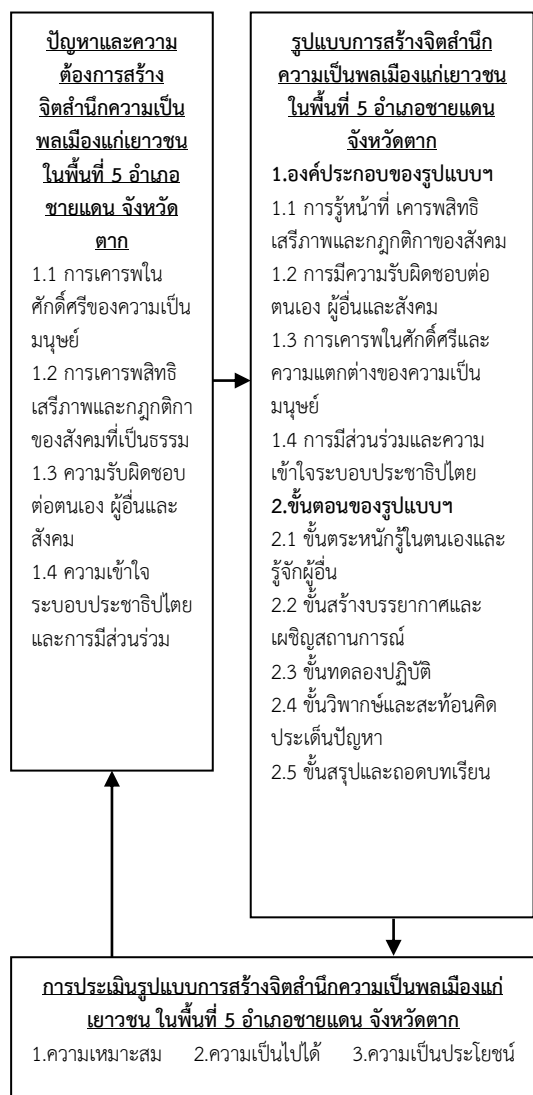
ชักจูงหลอกล่อหรือมีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในการตัดสินใจ และมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ชายแดนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยง (Funkhiaw, A., 2012) ทั้งทางด้าน ความมั่นคง การศึกษา การสาธารณสุข อาชญากรรม และยาเสพติด เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังมีการข้ามแดน ไปมาระหว่างเยาวชนไทยและเมียนมาซึ่งสร้างปัญหา ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท อาชญากรรมต่อชีวิตและทรัพย์สินได้โดยง่าย เช่น วัยรุ่นชายแดนรวมตัวกัน ตีมีสสุราชาว ดมสารระเหย ก่อเหตุทำร้ายกันบาดเจ็บ เป็นต้น (MGR Online, 2018)

จากที่กล่าวมาทำให้เห็นได้ชัดเจนว่ากลุ่มดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย การสร้างสำนักพลเมืองและผู้นำเยาวชนประชาธิปไตยถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ชายแดนให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีจิตสำนึกในการต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ถือว่าพื้นที่ชายแดนเป็นของตนเอง (Sense of belonging) และป้องกันปัญหาในพื้นที่ชายแดนอันอาจเกิดขึ้นได้ เช่น ปัญหาการเข้าเมืองผิดกฎหมาย ปัญหาความมั่นคงและปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนได้อีกด้วย (Funkhiaw, A., 2012)

จากความสำเร็จของการสร้างจิตสำนึกเป็นพลเมืองดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาจิตสำนึกพลเมืองและสภาพการสร้างจิตสำนึกพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน และเป็นการพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกพลเมืองให้แก่กลุ่มเยาวชนไปจนถึงการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ใน

การส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้แก่เยาวชนใน
พื้นที่ชายแดน ยิ่งกว่านั้น ยังเป็นการแสวงหาวิธีการ
และทางเลือกอีกทางหนึ่งเพื่อพัฒนาการเมืองไทยให้
เข้มแข็ง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นผู้ นำตามระบอบ
ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนของประเทศไทยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในภาพกว้าง แล้วจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านประชาธิปไตยและด้านการสร้างรูปแบบ โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิและจากกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและสามารถสอบทานความถูกต้องได้มากที่สุด ทั้งจากเอกสารหน่วยงานภาครัฐ งานวิจัยต่างประเทศ ข้อมูลปฐมภูมิเชิงกว้างและเชิงลึกจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์เป็นผลการศึกษา โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสอบถามในส่วนการศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย เอกสารจากต่างประเทศ และข้อมูลของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา โดยเครื่องมือวิจัย

คือแบบสังเคราะห์เอกสาร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญได้แก่ ปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

สำหรับการสอบถาม เป็นการสอบถามครูอาจารย์ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา 21 แห่ง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) และคำนวณกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ได้จำนวน 400 คน จากประชากรรวมทั้งหมด 954 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามครูอาจารย์ผู้สอน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล จากการวิเคราะห์เอกสาร พิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องกันของข้อมูล เพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นกรอบในการวิจัยและสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง หลังจากนั้นจึงได้พัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ พิจารณาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการสร้างรูปแบบ สำหรับการเก็บ

จากการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการสร้างจิตสำนึก ด้านความเป็นพลเมือง จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบ และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สำหรับการยกร่างรูปแบบ เป็นการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลจากการศึกษาทั้งหมดโดยคณะผู้วิจัย ซึ่งเครื่องมือคือ แบบยกร่างรูปแบบ ที่ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการยกร่างรูปแบบ เป็นการวิเคราะห์โดยพิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องกันของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน และจากครูอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 17 คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือแบบประเมินรูปแบบ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณพิจารณาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิจัย สามารถแบ่งผลการวิจัยเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก แสดงในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อระดับสภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนฯ

สภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ของเยาวชนฯ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก	ลำดับ
1.ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	3.97	0.78	มาก	1
2.ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกา ของสังคมที่เป็นธรรม	3.90	0.86	มาก	3
3.ด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม	3.93	0.86	มาก	2
4.ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและ การมีส่วนร่วม	3.90	0.82	มาก	3

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าสูงที่สุดได้แก่ ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 และต่ำที่สุดเท่ากัน ได้แก่ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 และด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อระดับปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน

ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ของเยาวชน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับปัญหา จิตสำนึก	ลำดับ
1. การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	3.17	1.01	ปานกลาง	3
2. การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม	3.19	1.01	ปานกลาง	2
3. ความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ผู้อื่นและสังคม	3.51	1.07	มาก	1
4. ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม	3.02	0.96	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการมีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ผู้อื่นและสังคมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.07 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม

จากข้อมูลข้างต้นจะพิจารณาได้ว่าพลเมืองที่เป็นเยาวชนในพื้นที่ชายแดนมีความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและความเข้าใจถึงสิทธิและบทบาทความเป็นพลเมืองค่อนข้างน้อย โดยมองว่าตนเองเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นอยู่แล้ว อันเกิดจากบริบทพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างมากและ มีความผสมกลมกลืนกันอยู่ตลอดเวลา ยิ่งกว่านั้น ระบบการศึกษาไทยยังมีการกระจายโอกาสการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ยิ่งทำให้เยาวชนมองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไม่แตกต่างกันไปด้วย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 และด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวเยาวชนยอมรับว่ามีเพียงประเด็นความรับผิดชอบต่อนตนเอง ผู้อื่นและสังคมเท่านั้นที่ยังอยู่ในระดับมาก หากเทียบกับปัญหาการเคารพในความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิ กฎกติกา สังคมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยแล้วยังดีกว่าทุกด้านที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ตามผลของการศึกษาปัญหาจิตสำนึกดังกล่าวยังสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าเยาวชนยังเห็นปัญหาจิตสำนึกของตนเองอยู่ในเกือบทุกด้าน อีกทั้งยังยอมรับว่าเป็นปัญหาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่สำคัญอีกด้วย

ผลการศึกษาตอนที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน

1) ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ได้แก่ ควรเน้นการจัดค่ายประชาธิปไตยให้นักเรียนมีการเคารพต่อผู้อื่น ควรเน้นพัฒนาความเป็นธรรมทางสังคม เช่น อบรมนักเรียนนักศึกษา ชาวบ้าน กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ มาร่วมพัฒนา และควรพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสา โดยการจัดค่ายจิตอาสา

2) ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ได้แก่ ควรปลูกฝังประชาธิปไตยและกฎหมายแก่เยาวชน โดยการจัดค่ายอบรม ควรเน้นการเคารพกติกาสังคม ความเป็นระเบียบสังคม การเคารพกฎกติกาสังคม เช่น การบรรยาย การนำเสนอภาพ การพูดคุย ตามกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพต่างๆ และควรเพิ่มพูนความรู้ทางด้านกฎหมาย เช่น การอบรมกฎหมายสำหรับเยาวชน

3) ด้านความรับผิดชอบต่อนตนเอง ผู้อื่น และสังคม ได้แก่ ควรส่งเสริมความรับผิดชอบต่อนตนเอง ผู้อื่นและสังคม เช่น ค่ายอาสาพัฒนา ควรให้ความรู้

เกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมือง โดยควรจัดอบรมแบบค่ายพัฒนา และควรสร้างจิตสำนึกในการเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น กฎหมายสำหรับเยาวชนไทย

4) ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ได้แก่ พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เช่น จัดอบรมประชาธิปไตยเยาวชน จัดเวทีให้ความรู้แบบเวทีทอล์กโชว์ตลก ควรจัดค่ายสภานักเรียน ค่ายการส่งมอบคณะกรรมการสภานักเรียนให้แก่โรงเรียน และควรเน้นการสอนที่มาและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนรุ่นใหม่ เช่น อบรมเยาวชนสร้างจิตอาสาสมัคร ให้ความรู้อย่างเป็นระบบตามกระบวนการ การเรียนรู้สู่ประชาธิปไตยยุคใหม่ของเยาวชนไทย

ผลการศึกษาตอนที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน

ผลการสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การรู้หน้าที่ เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม

2) การมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง ผู้อื่นและสังคม

3) การเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของความเป็นมนุษย์

4) การมีส่วนร่วมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ขั้นตอนของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน 5 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น
- 2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์

3) ขั้นทดลองปฏิบัติ

4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา

5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน

ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

ผลการศึกษา ตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็น พลเมืองแก่เยาวชนฯ
 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ ดังแสดงในตารางที่ 3
ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ

รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง แก่เยาวชนฯ	ระดับความ เหมาะสม	ระดับความ เป็นไปได้	ระดับความเป็น ประโยชน์
1. องค์ประกอบของรูปแบบ			
1) การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
2) การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม ที่เป็นธรรม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
4) ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
5) รวมทุกองค์ประกอบ	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
2. ขั้นตอนของรูปแบบ			
1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
3) ขั้นทดลองปฏิบัติ	มากที่สุด	มาก	มาก
4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
6) รวมทุกขั้นตอน	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบ
 การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ ได้แก่
 1) องค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า ด้านความเหมาะสม
 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุก
 องค์ประกอบ ส่วนด้านความเป็นไปได้มีระดับต่ำที่สุดทุก
 องค์ประกอบและอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ และ
 2) ขั้นตอนของรูปแบบ พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่
 ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ด้านความเป็นประโยชน์อยู่ใน

ระดับมากที่สุดทุกข้อ ยกเว้นขั้นที่ 3 ขั้นทดลองปฏิบัติ
 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ใน
 ระดับมากที่สุด แต่มีขั้นที่ 2 ขั้นสร้างบรรยากาศและ
 เผชิญสถานการณ์ ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองปฏิบัติ และขั้นที่ 4
 ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหาอยู่ในระดับมาก
 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวรูปแบบการสร้างจิตสำนึก
 ความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ อยู่ในระดับความ

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

เหมาะสมและความเป็นไปได้มากและมากที่สุด แต่หากพิจารณาในขั้นตอนของรูปแบบแล้วจะเห็นได้ว่าขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น นั้นจะมีระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และระดับความเป็นประโยชน์ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่สำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกพลเมือง

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก พบว่า ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถือว่ามีปัญหาไม่มากนัก โดยปัญหาด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมมีต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับศึกษาของนริศ จันทวรรณ (Jantawan, N., 2016) ที่พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงระดับปริญญาตรีส่วนกลางที่มีระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการปกครองตนเองและการเคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมีผลสัมฤทธิ์เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงความเป็นพลเมืองในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม เห็นได้ว่าด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมเป็นด้านที่มีปัญหาสูงที่สุด ซึ่งพบว่า ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากผู้ปกครองมักเลี้ยงดูบุตรหลานแบบปกป้อง ทำให้เยาวชนมีลักษณะขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ไม่รับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม (Petpanya, J., 2018) ซึ่งการขาดความรับผิดชอบต่อตนเองจะทำให้พัฒนา

พฤติกรรมความเป็นพลเมืองได้ยากอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธีรวิทย์ วิทยานิพนธ์ (Viphatphumiprathes, T., 2013) ที่พบว่าความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยศาสตร์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

สำหรับความต้องการสร้างจิตสำนึกภาพรวมเสนอให้เน้นการพัฒนาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมๆ กัน ทั้งด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้เน้นการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์หรือผู้ที่แตกต่างจากตนเอง ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฏกติกาของสังคม เน้นให้ปลูกฝังเรื่องหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและเคารพกติกาสังคมและควรให้ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนให้มากขึ้น ซึ่งจิราภรณ์ เพชรปัญญา (Petpanya, J., 2018) ได้เสนอว่าควรทำให้เยาวชนเห็นความหลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนที่มีจำนวนมาก การสร้างเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม จัดค่ายอาสาพัฒนา ค่ายอบรมพัฒนาผู้นำ จัดเวทีให้ความรู้ บทบาทสมมติ การจัดค่ายสถานักเรียน ซึ่งจะทำให้เยาวชนมีความพร้อมในการเรียนรู้และเข้าสู่กระบวนการเป็นพลเมืองที่ดีให้กับสังคมได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) การรู้หน้าที่ เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฏกติกาของสังคม ซึ่งควรเป็นพื้นฐานแรกที่เกิดจากสถาบันครอบครัว ร่วมกันอบรมกล่อมเกล่าให้เยาวชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง แล้วจึงพัฒนารูบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น เกิดการ

เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาต่อผู้อื่นและต่อสังคม ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิณสุตา สิริธรงค์ศรี (Siridhrungsri, P., 2017) ได้กล่าวว่าพลเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ให้ผู้เรียนหรือประชาชนมีความรู้ ทักษะ และสิทธิหน้าที่ในการควบคุมกำกับรัฐบาล และภารกิจของรัฐบาลที่มีต่อประชาชน (2) การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม เมื่อทราบถึงหน้าที่และสิทธิแล้ว ควรปฏิบัติตามหน้าที่บทบาทของตนเองอย่างเหมาะสมและรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติตามหน้าที่ และควรรับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคมที่อยู่ร่วมกันด้วย ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับผลการศึกษาของพิณสุตา สิริธรงค์ศรี (Siridhrungsri, P., 2017) ว่าการสร้างพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ที่มุ่งเน้นการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เติบโตมาเป็นมนุษยชาติและเป็นสมาชิกผู้มีความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมและสังคม (3) การเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของความเป็นมนุษย์ เยาวชนควรมองเห็นและ มีพฤติกรรมที่แสดงออกในการเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของทุกคนในสังคมชายแดน ซึ่งเป็นพื้นที่ล่อแหลมด้านความมั่นคง ซึ่งภัยและปัญหามีความเสี่ยงและโอกาสความรุนแรงมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ทำให้เยาวชนมีความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น และ (4) การมีส่วนร่วมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเลิศพร อุดมพงษ์ (Udompong, L., 2018) ที่กล่าวว่าหลักปฏิบัติที่สำคัญในการดำเนินการสร้างพลเมืองในโรงเรียนของญี่ปุ่น คือกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจหลักของการสร้างพลเมืองที่กระตือรือร้น ดังนั้น การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองควรสร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วม

ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งจากสถาบันการศึกษาและสถาบันทางการเมือง

จากการศึกษาได้เสนอขั้นตอนของรูปแบบ 5 ประการ ได้แก่ (1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น เป็นการให้เยาวชนทบทวนว่ามีทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองมากน้อยเพียงใด (2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์ เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ให้เยาวชนได้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรเตรียมพร้อมหรือปรับตัวอย่างไร (3) ขั้นทดลองปฏิบัติ เป็นขั้นในการสร้างให้เยาวชนได้นำความรู้และบรรยากาศที่เกิดขึ้นจริงมาปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา (4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา เป็นขั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบ หาทางเลือก สะท้อนข้อเหมือนหรือข้อต่างของแต่ละสถานการณ์ ปัญหา การตัดสินใจ และผลของการตัดสินใจ และ (5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน เป็นขั้นการสังเคราะห์สรุปบทเรียนทั้ง 4 ขั้นที่ได้เพื่อสร้างบทเรียนรูปแบบที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้พัฒนาต่อไป ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาสุตา ภาคาผล และมนังค์ อังควาณิช (Pakapol, P. & Angkavanich, M., 2017) ในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยใช้กิจกรรมบริการสังคมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย

นอกจากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การดำเนินการตามรูปแบบเหล่านี้ต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ และขั้นตอนที่ชัดเจนหรือมีการปรึกษาหารือ เพื่อให้ทราบปัญหาที่ชัดเจนและเชิงลึกเนื่องจาก รูปแบบการพัฒนาและการสร้างจิตสำนึกพลเมือง เป็นส่งเสริม

การเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบดังกล่าวควรจะมีคามเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มโดยง่ายและทั่วถึง เพราะรัฐจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและจิตสำนึกพื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง อันจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและในระดับรัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ให้เยาวชนเรียนรู้ทั้งในตำรา นอกตำรา และในชีวิตจริงได้

2. สถาบันทางสังคมทุกสถาบันควรร่วมกันส่งเสริมบทบาทเยาวชนและร่วมกันขัดเกลาความเป็นพลเมืองให้สอดคล้องกับทิศทางพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง

3. ทุกภาคส่วนควรร่วมกันสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนได้มีบทบาทในการแสดงออกของความเป็นพลเมืองของประเทศที่ตื่นตัว และควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีการแสดงออกที่เหมาะสมในการกำหนดเป้าหมายของความเป็นพลเมืองของเยาวชนกันเอง เพื่อให้เยาวชนจะได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบสังคมร่วมกับทุกภาคส่วน

References

Funkhiaw, A. (2012). *Analysis of the impact of measures to protected, decreasing and improving the problem of illegal immigrant in Maesot district, Tak*

province. Research. Kamphaengphet rajabhat university.

Jantawan, N. (2016). *Democratic Citizenship: A Case Study of Undergraduates at the Main Campus of Ramkhamhaeng University*. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*. 7(1). pp.103-113.

MGR Online. (2018). *Tragically... alien teenagers drank, sniffed the glue, hit each other*. *MGR Online*. Available on [March 18, 2018], from [http://www.mgronline.com.]

Pakapol, P. and Angkavanich, M. (2017). *Project-Based Learning using Service Learning Activities for Democratic Citizenship*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 10(3). pp.975-990

Petpanya, J. (2018, 25 May). *Expert Level Teacher*. Interview.

Samakoses, V. (2011). *Citizenship Education*. *Matichon*. Available on [March 8, 2017], from [http://www.varakorn.com.]

Siridhrungsri, P. (2017). *Civic education development*. *Suthiparithat*. 31(100). pp.103-113.

Tontisuntorn, T. (2014). *Citizenship, Human Right and Democracy*. Bangkok: Policy study Institute under Foundation for enhance policy study.

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

Udompong, L. (2018). **Civic/citizenship Education to Promote the Role of Citizens in Politics Agent Systems: A Sustainable Approach through Foreign Experiences**. Research and Development Office, King Prajadhipok's Institute. Available on [April 26, 2018], from [[http: //kpi.ac.th.](http://kpi.ac.th)]

Viphatphumiprathes, T. (2013). **Democratic citizenship of Dhurakij Pundit university students**. Research. Bangkok: Dhurakij Pundit University.

Wongyai, V. (2011). **Curriculum and learning innovation to citizenship**. Bangkok: R. and print Co.